

A népi demokráciák újtómozgalma a Szovjetunió példája nyomán párhuzamosan fejlődik, az egyes országok iparának sajátosságai és a különböző helyi adottságok azonban mégis lényeges eltérésekre vezetnek a mozgalom fejlődésében. Így országonként sok tekintetben eltérő gyakorlat alakult ki a mozgalom szervezeti formái és módszerei terén és különbségek mutatkoznak az eredményekben is. Ezért a népi demokráciák újtómozgalmát irányító intézmények kölcsönös tapasztalatcseréje, az egymástól függetlenül kialakított módszerek és szempontok kölcsönös megismerése feltétlenül haszonnal jár, a közös cél felé irányuló további fejlődést szolgálja. A találmányi hivatalok vezetői e célból már a múltban is több ízben meg látogatták és tanulmányozták a baráti államok hasonló intézményeit, így a külföldi testvérintézmények vezetői a mi III. Országos Újtókiállításunk alkalmából Budapesten győződhetek meg újtómozgalmunk eredményeiről, legutóbb pedig nekem nyílt alkalmam arra, hogy közvetlen látogatás révén megismerhessem és tanulmányozhassam a Lengyel Népköztársaság újtómozgalmát és újtási ügyintéző szerveit.

Lengyelország felszabadulása után a demokratikus fejlődés megteremtette a talajt az újtói tevékenység megindulására. Kezdetben mégcsak spontán kezdeményezések jöttek létre. De 1946-ban az iparügyi miniszter irányelveket adott ki az újtási ügyek intézésére. A népgazdaság egészét átfogó tömegmozgalommá azonban az újtómozgalom ott is a szocialista tervgazdálkodás megindulásával lett és ebben az időben, 1949-ben, adták ki a mozgalom mostani szervezeti formáit megalapozó általános rendeleteket is. Az állami szervek és a szakszervezetek irányító és propaganda tevékenysége nyomán 1949-ben közel 17 ezer, 1950-ben pedig már 53 ezer volt a benyújtott újtási javaslatok száma. A mozgalom e kezdeti szakaszában ott is számos, nálunk is jól ismert hiányosság gátolta a gyors fejlődést. E hiányosságok részben az újtások bürokratikus intézéséből és a közömbösségből, részben a mozgalom szakszervezeti és társadalmi támogatásának elégtelenségéből adódtak. Ezek kiküszöbölésére a Lengyel Szakszervezetek Központi Tanácsa 1951 szeptemberében határozatot hozott az újtómozgalom fejlesztéséről, amelyben főfeladatként az újtómozgalom jelentőségét ismertető tömegpropaganda fejlesztését, a szakszervezetek irányító és támogató munkájának megerősítését, a technikai kabinetek és üzemi műszaki klubok fejlesztését, valamint a műszaki értelmiség szerveinek fokozottabb bevonását jelölte meg. E határozatok és a párhuzamosan kiadott közgazdálkodási intézkedések végrehajtásának előnyös hatása megmutatkozott a mozgalom eredményeiben. 1951-ben a benyújtott újtások száma kb. 100 ezer, 1952-ben 125 ezer volt. 1951-ben az elfogadott 50 ezer újtás 450 milliárd zloty, 1952-ben pedig 62 ezer elfogadott újtás 850 milliárd zloty gazdasági eredménnyel járult hozzá a népgazdaság fejlesztéséhez.

Némi eltérést mutat az újtómozgalom ügyintéző szerveinek felépítése a mi mostani rendszerünkötől. Lengyelországban az üzemekben még újtási bizottságok működnek, amelyekben az üzem műszaki vezetőségének, főkönyvelőségének és az üzemi szakszervezetnek a képviselőin kívül helyet foglal az üzemi pártszervezet képviselője és egy az üzemi technikai és újtó klubot képviselő mérnök is. Az üzemi újtómozgalom irányítása és a javaslatok bizottsági tárgyalásra való előkészítése az üzemi újtási iroda feladata; ezt az irodát általában más teendők alól mentesített (függetlenített) mérnök vezeti. Az ipari központokban központi újtási bizottságok és több mérnökből vagy technikusból álló újtási csoportok, a minisztériumokban pedig szintén több mérnököt foglalkoztató újtási osztályok intézik az iparág újtási ügyeit. Ha ezt a szervezetet a miénkkel összehasonlítjuk, azt látjuk, hogy Lengyelországban még nem vezették be az egyszemélyi elbírálást, amely nálunk az ügyintézés meggyorsítása és a személyes felelősség érvényesülése szempontjából jól bevált. Viszont az ügyintézés szakszerűsége érdekében előnyös a mérnökök és technikusok széleskörű foglalkoztatása az újtási irodákban és osztályokban; nálunk ez megfelelő

számú műszaki káder hiányában nem volt ilyen mértékben keresztülvihető.

Az újtási és találmányi ügyek központi intézése Lengyelországban a Szabadalmi Hivatalnak és a Tervhivatali műszaki főosztálynak feladata. A Szabadalmi Hivatal szerepe eltér bizonyos fokig a mi Találmányi Hivatalunkétól. A találmányi szabadalmak és szerzői tanúsítványok kiadásán kívül a Szabadalmi Hivatal minden elfogadott műszaki tökéletesítést és újtást is felülvizsgál és a hivatal adja ki minden esetben az újtói bizonyítványt, de nem foglalkozik az újtások gyakorlati megvalósításának elősegítésével és az újtási tevékenység tervszerű fejlesztésével. Ezek a minisztériumokon kívül a Tervhivatali műszaki főosztályainak feladatai.

Előírja a lengyel rendelet, hogy az újtás elfogadása esetén az üzem műszaki vezetősége köteles haladéktalanul elkészíteni az újtás ütemezett megvalósítási tervét, amely magában foglalja az anyagszükséglet és pénzügyi fedezet biztosításának tervét is. Ezt a tervet az üzemi terviroda beépíti az üzem megfelelő részének operatív tervébe. Az újtási tevékenység tervszerű irányítása céljából nemcsak az üzemek vezetősége készít újtási feladatterveket, hanem az egyes minisztériumok is minden egyes iparág számára. E terveket termelési értekezleten beszéljük meg az üzemek dolgozóival; negyedévenként a terveket ki kell egészíteni. A minisztériumi újtási osztályok a tervszerűség biztosítása érdekében évenként kiállításokkal és bemutatókkal egybekötött iparági újtási konferenciákat tartanak; amelyek programját a Tervhivatali műszaki osztálya hagyja jóvá. Emellett a Tervhivatal évenként többnapos konferenciákat tart a minisztériumok és ipari központok újtási előadói részére. Egy ilyen konferencián én is résztvettem; ezen a Tervhivatali műszaki főosztályának vezetője a budapesti újtókiállításán szerzett tapasztalatairól tartott előadást, én pedig a magyar újtómozgalom eredményeit és problémáit ismerttettem a résztvevők előtt.

Az újtások díjazása Lengyelországban a nálunk fennálló rendszerhez hasonló módon történik, a találmányokat azonban nem három, hanem csak egy év gazdasági eredménye alapján díjazák, habár magasabb százalékos kulcs szerint. Munkaköri köteleesség alapján Lengyelországban nem csökkentik százalékosan a vezetők és műszaki értelmiségiek újtási díjait. A kérdést másképp rendezték: különbséget tesznek „eredeti” és „nem eredeti” műszaki tökéletesítés, illetve észszerűsítés között (eredeti az, ami beföldi viszonylatban új). Műszaki értelmiségiek csak eredeti újtásokért kaphatnak díjazást. Ugyanez vonatkozik a kutatókra és tervezőkre is. A javaslat eredeti voltát a Szabadalmi Hivatal állapítja meg.

Központiilag intézi ez a hivatal a tapasztalatcsere lebonyolítását is. Az újtói bizonyítvány kiállítása céljából minden újtást be kell jelenteni a hivatalnak. Ezekből kiválogatják a széleskörű tapasztalatcserére alkalmasakat és egy kb. havonta megjelenő folyóiratszerű kiadványban teszik közzé. Egy-egy füzet kb. 100 különféle újtást tartalmaz. A füzeteket 15 ezer példányban adják ki és ingyen küldik meg valamennyi vállalatnak és intézménynek. Ott ez a módszer jobban bevált, mint a nálunk szokásos tapasztalatcsere-röplapok. Emellett az egyes iparági igazgatóságok a saját hatáskörükön belül is gondoskodnak a tapasztalatcsereéről; az üzemi újtási irodák pedig közvetlenül is megküldik a náluk elfogadott jó újtásokat az érdekelt társüzemeknek.

Komoly mértékben járul a lengyel újtómozgalom fejlődéséhez az a segítség, amelyet a szakszervezetek, a műszaki tudományos egyesületek és intézmények, valamint az üzemek vezetősége nyújt az újtóknak. Ezen a téren igen eredményes munkát végez a Lengyel Szakszervezetek Központi Tanácsa, amelynek e célra bőségesen állnak rendelkezésére anyagi eszközök. A szakszervezetek segítségével a mozgalmi munka irányításában, versenye és új munkamódszerek bevezetését célzó tömegmozgalmak rendezésében, azonkívül a technikai kabinetek szervezésében és fenntartásában nyilvánul meg. Ezek a

kabinetek a szakszervezetek kerületi székhelyein létesített központi kulturális házakkal kapcsolatban működnek. Feladatuk a dolgozók műszaki színvonalának emelése, az újítómozgalom támogatása és az újítók segítése abban, hogy konkrét problémáikat megoldják, nehézségeiket elhárítsák. Tanulmányutunk során két ilyen technikai kabinetet látogattunk meg, egyet Szalinogródban, egy másikat Krakowban. Mindkét helyen élénk volt az élet. Az újítók és a műszaki kérdések iránt érdeklődő dolgozók sűrűn látogatják a kabinetet és szívesen vesznek részt a rendezvényeken.

A technikai kabinet a dolgozók műszaki továbbképzése érdekében előadásokat és tanfolyamokat rendez, és pedig havonta előzetesen meghirdetett program szerint. Emellett az egyes iparágak kiváló szakértői hetenként fogadóórákat tartanak műszaki tanácsadás céljából. Mozgalmi és jogi kérdésekben a szakszervezeti vezetők és a Szabadalmi Hivatal helyi képviselői tartanak tanácsadóórákat. A kabinet rendszeresen gondoskodik a műszaki értelmiségiek és a helyi műszaki főiskolákon működő tudósok bevonásáról az újítómozgalomba. A konkrét problémákra a kabinethez forduló újítókat kiváló műszaki szakértőkhöz hozza össze, akik komoly segítséget tudnak nekik nyújtani. Az üzemekből beérkező problémákat, újítási feladat-terveket és a szűk keresztmetszetek kiküszöbölését célzó feladatokat hozzászólás és közreműködés végett kiadja a szakértőknek, főként a főiskolai tanszéknek. A tudósok gyakran ki is mennek az üzemekbe a kérdések helyszíni tanulmányozása végett, egyes nehezebb problémákat pedig szigorú terv vagy dicséretteléző téma alakjában adnak ki tanítványaiknak. Számos jelentős újítás és találmány született már meg így, a tudósok és a kiváló újítók együttműködéséből a technikai kabinet keretében.

Segítséget nyújt a kabinet abban is, hogy az újítók kikísérletezhessék javaslataikat. A krakowi kabinetben például az egyik jelenlévő újító elmondta nekünk, hogy nemrég megvalósított jelentős újításának kikísérletezéséhez egy különleges szerszámmal volt szüksége, amelyet az ő üzemében nem tudtak elkészíteni. A technikai kabinethez fordult segítségért és a kabinet vezetői közbenjártak egy másik szakmabeli üzemnél, amely azután soronkívül elkészítette a szükséges szerszámot. Ahhoz, hogy az újítók műszaki leírásaikat és rajzaikat szakszerűen elkészítsék, a kabinet a szakértői tanácson kívül jól felszerelt könyvtárával és rajztermével is hozzájárul. A rajzteremben az újítók maguk készíthetik el a szükséges rajzokat.

A technikai kabinet műszaki továbbképző tanfolyamain és szemináriumain kiváló eredményt felmutató vagy jó üzemi munkájukkal kiemelkedő dolgozókat a kabinet kiálgatja és lehetővé teszi számukra műszaki főiskolák látogatását. A tanfolyamokon kívül kiállítások és bemutató rendezésével is gondoskodik a kabinet a műszaki ismeretek terjesztéséről. Ezeket a kiállításokon új munkamódszereket, kiemelkedő újításokat vagy egyéb általános érdekű műszaki tárgyakat mutatnak be. Így a krakowi kabinetben látogatásunk idején az üzemi munkásvédelem, a munkaegészségügy és balesetelhárítás módszereiről és eszközeiről rendeztek meg éppen színvonalas kiállításokat. Lengyelországban jelenleg hét ilyen technikai kabinet működik, egyenként 150—200 ezer zloty költségvetéssel. Ezt az összeget a Szakszervezetek Központi Tanácsa fedezi, de egyes külön akciókra, mozgalmi rendezvényekre még külön anyagi keretet is bocsát a kabinetek rendelkezésére. A kabinetekben állandó tanácsadó és instruáló munkát végző műszaki szakembereket a kabinet rendszeresen díjazza.

Ugyancsak jelentősen segítik az újítókat az egyes üzemekben működő műszaki és újító klubok is. Ezek fenntartásáról, anyagi szükségleteik fedezéséről és műszaki irányításáról az üzem vezetősége gondoskodik; a mozgalmi irányítás az üzemi szakszervezeti bizottságok feladata. A klub műszaki irányítására az üzem vezetősége magas műszaki képzettségű mérnököt jelöl ki, aki ezért a munkájáért az üzem beralapja terhére külön díjazásban részesül. A klub vezetősége az újítóknak szakmai tanácsadással kívül közvetlen segítséget is nyújt javaslataik kidolgozásában, valamint az illetékes újítási szervek előtti eljárásban is. Emellett az üzemi újítómozgalom fejlesztése és a dolgozók műszaki továbbképzése céljából előadá-

sokat, konferenciákat, tapasztalatcsere-kirándulásokat és kiállításokat rendez. Ezen a téren szorosán együttműködik a műszaki tudományos egyesületek helyi szervezeteivel, valamint a tudományos kutató és tervező intézetek képviselőivel is. Jelenleg már több mint 2000 lengyel üzemben működik műszaki és újító klub.

A lengyel újítási rendelet az újítóknak nyújtandó műszaki segítségéről intézményesen is gondoskodik. Előírja, hogy az újítónak, ha a javaslat leírását, rajzaikat nem tudja maga elkészíteni, vagy a szükséges kísérleteket nem tudja maga lefolytatni, joga van az üzem vezetőségétől a célra műszaki segítséget igényelni. E segítség kiterjedhet a javaslat elméleti kidolgozására is. Az újítási iroda ilyen esetekben az üzem vezetőségétől kéri a megfelelő műszaki segítőt (kirendelését, akinek a rendelet szerint a nyújtott segítség arányában külön díjazás jár. Ezt a díjazást, amely elméleti kidolgozásban való segítség esetén az újítási díj 25%-áig terjedhet, technikai segítségnyújtás esetében pedig a ténylegesen kifejtett munka arányában állapítandó meg, az üzem forgóalapjából kell fedezni. Az újítói díjból ez a díjösszeg nem vonható le. Azokat a műszaki és fizikai dolgozókat továbbá, akik jó munkájukkal az elfogadott újítás megvalósítását gyorsítják meg, az üzem vezetősége külön jutalomban részesítheti.

Az újítóknak a rendeletben biztosított jogain felül a lengyel népi demokrácia megfelelőképpen gondoskodik a kiváló újítók érdemeinek társadalmi elismeréséről is. A kiváló dolgozóknak általában adható jutalmakon és kitüntetésekön kívül „A természet újítóinak” elnevezésű külön érdeméremet is alapítottak. Ennek arany, illetve ezüst fokozatával tüntetik ki azokat a dolgozókat, akik nagyszámú vagy különösen értékes újítással segítik elő a népgazdasági tervek gyorsabb teljesítését.

Lengyelországi tanulmányutam során üzemek, valamint szakszervezeti és műszaki tudományos egyesületi rendezvények meglátogatása révén is alkalmam volt meggyőződni arról, hogy a fentiekben leírt szervezési elveket a gyakorlatban jól valósítják meg és az újítómozgalom Lengyelországban is igen komoly tényezője a népgazdaság fejlesztésének. A már említett technikai kabineteken és műszaki klubokon kívül meglátogattam az igarági szakszervezetek által rendezett könnyűipari újítási kiállítást, valamint a varsói Építőipari Tudományos Intézet által az új építőipari technika bemutatására rendezett állandó kiállítást; résztvettem továbbá a Szakszervezetek Központi Tanácsa által a Kovaljov-módszer általános bevezetésére rendezett verseny kiértékelő és díjkiosztó konferenciáján. Ezek a rendezvények a dolgozók széles tömegeinek érdeklődését keltették fel s látni lehetett, hogy lelkesülnek az új technika bevezetéséért. Élénk és komoly eredményeket felmutató újítómozgalmat és jól működő, szakszerűen vezetett újítási irodákat láttam a meglátogatott üzemekben. Így például a gdanski hajógyár újítási irodája, amelyben két mérnök vezetésével 10 munkatárs dolgozik, igen eleven és hatásos propagandát fejt ki az újítómozgalom fejlesztése és hiányszükségletének kiküszöbölése érdekében és állandó tapasztalatcsere-t folytat a többi iparági üzemmel, aminek eredménye megmutatkozik az üzem újítási statisztikáiban is. Ugyanígy a műszaki és újító klub gazdag anyagú kiállítást rendezett az üzemben benyújtott értékes újításokról.

Az újítómozgalom fejlesztését a Szabadalmi Hivatal és a lengyel Tervhivatal szoros elvtársi kapcsolatban végzi a szakszervezetekkel és a mérnökszövetséggel. A hivatali vezetők tevékenyen részt vesznek a szakszervezetek akcióiban, vidéken pedig a Szabadalmi Hivatal mellett működő szabadalmi ügyvivői kollégium helyi kirendeltségei tartják fenn a kapcsolatot és vesznek részt a mozgalmi munkában is.

Lengyelország a jövő évben rendezi meg Wrocławban az újítómozgalom első nagy seregszemléjét, az első országos újítókiállítást. A lengyel újítók lelkesen készülnek rá s meg akarják mutatni, hogy a mozgalom — amely számszerű eredményeiben ma még elmarad a mi újítómozgalmunk eredményei mögött — további fejlődése során milyen nagymértékben járulhat hozzá a szocializmus építésének meggyorsításához.